

Russia's Role in the Emergence of a New Sub-Regional Order in West Asia (2010-2024)

Hossein Pourahmadi¹  and Mohammad Rezaee² 

1. Professor, Department of Political Science, Faculty of Economics and Political Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
E-mail: h-pourahmadi@sbu.ac.ir (Corresponding Author)
2. A Ph.D. Candidate of International Relations, Faculty of Economics and Political Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Article Info.

ABSTRACT

Article Type:
Research Paper

Article History:
Received:
4 August 2024
Revised:
23 February 2025
Approved:
23 October 2025
Published Online:
18 February 2026

Keywords:
International System,
Neo-Realism,
West Asia,
United States,
Russia.

In the post-Cold War era, the transition towards emerging regional and transregional levels has increased. The complexity of actor interactions, as well as the multidimensional nature of international actors, has led to the development of regional arrangements. This article believes that, given the changes that have occurred after the Arab revolutions and the Syrian civil war, we are no longer faced with a unilateral order imposed by the United States. Instead, Russia is also seeking to impose and regulate an order in which it considers itself a partner. Within the framework of this critical issue, the main question is what is Russia's role in the emergence of a new sub-regional order in West Asia? In response, the hypothesis is put forward that Russia's role in the West Asia region is due to the requirements of a system that has inevitably positioned its foreign policy strategy towards influencing and playing a role in the region thereby taking the initiative in other regions. The theoretical approach considered here is the theory of neo-realism, which examines the presence of trans-regional and regional powers, as well as the newly formed order within which actors operate. The qualitative analysis method is discussed, employing a selective content analysis approach to existing data and analyses. The main finding of this research is that, given the recent expansion of Russian power, Moscow is seeking to increase its influence in the West Asia region through the use of political, military, and economic tools.

Cite this article: Pourahmadi, H. and M. Rezaee (2026), "Russia's Role in the Emergence of a New Sub-Regional Order in West Asia (2010-2024)", **Central Eurasia Studies**, Vol. 18, No. 2, pp. 35-61.

<http://doi.org/10.22059/JCEP-202405-450224>



© The Author(s).

Publisher: University of Tehran

Introduction: The theoretical approach governing the organization of data and the conclusion of analyses is neo-realism, based on the components of Kent Waltz, which emphasizes the use of a system theory based on outside-in explanation to analyze trends. We also use the qualitative analysis and explanation method, which involves an approach to studying the content of data and the perceptions of experts on the topic under discussion. To examine the hypothesis, we first outline the background of the research, presenting existing analyses in this field. Then, theoretical foundations based on neo-realism are proposed. Next, Russia's role in the West Asian region and its strategic dimensions will be examined. And finally, we will discuss the strategic implications of this situation and conclude the discussions.

West Asia has long been a scene of great powers' competition, but the dynamics of regional order have undergone a significant transformation in the post-Arab revolutions era. As the United States reassesses its long-standing security commitments, a vacuum has emerged increasingly filled by a rising Russia. From military intervention in Syria to sophisticated diplomatic moves to balance regional rivalries, Moscow has transformed its role from an external observer to a central power broker. This article examines how Russia's strategic actions have contributed to the formation of a new sub-regional order characterized by multipolarity, fluid alliances, and transactional partnerships. Through a comprehensive analysis of Russia's bilateral and multilateral interactions, this study aims to illuminate the drivers and constraints shaping the geopolitical landscape of West Asia.

In the post-Cold War era and the era of globalization, the transition towards emerging regional and transregional levels has increased. The complexity of cooperation and interactions among actors, as well as the multi-dimensionality of the international actors, has led to the formation of such regional arrangements. Understanding regional campaigns is one of the most crucial needs in analyzing global politics within the current international system, because it is through these campaigns that interactions at the broader international level are strengthened and, as a result, the foreign policy strategies of each

actor are defined. Therefore, the main issue addressed in this article is the developments that have occurred after the Arab revolutions and the Syrian civil war, where we are no longer faced with a unilateral order from the United States, and Russia is also seeking to impose and regulate an order in which it considers itself a partner.

Research question: What is Russia's role in the emergence of a new sub-regional order in West Asia?

Research hypothesis: Russia's role in the West Asia region is due to the requirements of the system, which has inevitably placed the country's foreign policy strategy on a path of influencing and playing a role in the region, thereby taking the initiative in other regions.

Methodology and Theoretical Framework: Neo-Realism accepts concepts used in classical realism, such as anarchy, power, national interests, and the distinction between domestic and international politics. However, the most important criticism of this theory is that it is reductionist. Therefore, structural realism employs the level of analysis of the international system rather than the national level of analysis to understand international politics. Waltz states that theories of international politics focus on individual or national causes, but theories that focus on international causes are systemic theories. Unlike classical realists, he separates international politics from economics, national politics, and other factors, and assigns an independent role to the international structure. The dominant paradigm of international relations is the balance of power. Therefore, a good theory of international relations explains the balance of power in all events.

Results and discussion: Given the expansion of Russia's power in recent years, the country is seeking to expand its influence using political, military, and economic tools in the West Asian region. Russia does not recognize the idea of a rules-based order promoted by the United States and the West, because the West seeks to create rules and impose them on the global community. By rejecting the post-Soviet international system and regional arrangements, Russia has sought a return to the post-World War II order. As a result, Russia finds itself caught between the powers that determine the fate of the world. They compete with each other, and mutual respect for interests

and spheres of influence is the only factor that prevents this competition. This role, envisioned by the Russian leader, aims to establish a new order in West Asia that incorporates aspects of Russia's foreign policies and strategies.

Conclusion: An examination of the contexts, dimensions, and consequences of the strategic competition between Russia and the United States reveals that Russia's view of the international system is geopolitical, security, and realistic, which has turned international relations into a dangerous and unreliable environment. Despite such a tense, critical, and militarized atmosphere, Russia, due to systemic pressures, seeks to play a role in important regions such as West Asia based on the Waltzian realism envisioned by Kent Waltz. Because the strategic wisdom of the Russian elite is well aware of the dimensions of the West Asia region's capacity and position in shaping the international system and its influence in this region, which can affect the policies of actors in other regions. In fact, the attempt to maximize the power of Waltzian realism is evident in Russia's foreign policy strategy towards the region.

Keywords: Neo-Realism, International System, West Asia, United States, Russia.



نقش روسیه در پیدایش نظم جدید فرامنطقه‌ای در غرب آسیا (۲۰۱۰-۲۰۲۴)

حسین پوراحمدی^۱ و محمد رضائی استخروئیه^۲

۱. استاد، گروه روابط بین‌الملل، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

نویسنده مسئول h-pourahmadi@sbu.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله: علمی پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۱۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۲/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۱

تاریخ انتشار برخط:

۱۴۰۴/۱۱/۲۹

واژگان اصلی:

نظام بین‌الملل،

نواقع گرابی.

غرب آسیا،

آمریکا،

روسیه.

در دوران پس از جنگ سرد و عصر جهانی شدن، گذار به سطح‌های نوپدید منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای افزایش یافته است. پیچیدگی موجود در همکاری و روابط بازیگران و چندبعدی شدن بازیگران بین‌المللی شرایط شکل‌گرفتن چنین روابط منطقه‌ای را ایجاد کرده است. فهم پویای منطقه‌ای از مهم‌ترین ضرورت‌های تحلیل سیاست جهانی در نظام بین‌الملل کنونی است، زیرا با این پویای روابط در سطح گسترده‌تر بین‌المللی قوام می‌یابد. در نتیجه، راهبردهای سیاست خارجی هر یک از بازیگران تعریف می‌شود. مسئله اصلی این نوشتار، تحولات پس از انقلاب‌های عربی و جنگ داخلی سوریه است که دیگر با نظم یک سویه از سوی ایالات متحد روبه‌رو نیستیم. روسیه نیز به‌دنبال تحمیل و تنظیم نظامی است که خود را در آن شریک می‌داند. در چارچوب این دشواره مهم، پرسش اصلی این است که نقش روسیه در پیدایش نظم جدید فرومنطقه‌ای در غرب آسیا چیست؟ در پاسخ، این فرضیه مطرح می‌شود که نقش روسیه در منطقه غرب آسیا با توجه به تلاش مسکو برای داشتن سیاست خارجی مستقل برای تأمین امنیت ملی آن و الزام‌های نظامی است که ناگزیر راهبرد سیاست خارجی کرملین را در جهت نفوذ و نقش‌آفرینی در منطقه، به‌عنوان راهی برای ابتکار عمل در دیگر مناطق قرار داده است. رویکرد نظری مورد توجه نویسندگان، نظریه نواقع گرابی حضور قدرت‌های فرامنطقه‌ای و منطقه‌ای و نظم شکل‌گرفته نوین است که بازیگران در چارچوب آن عمل می‌کنند و از روش تحلیل کیفی با رویکرد تحلیل محتوای گزینشی داده‌ها و تحلیل‌های موجود بهره می‌برند. یافته اصلی نوشتار این است که، با توجه به گسترش قدرت روسیه در چند سال اخیر، این کشور به‌دنبال گسترش نفوذ خود با استفاده از ابزار سیاسی، نظامی و اقتصادی در منطقه غرب آسیا است.

استناد: پوراحمدی، حسین و محمد رضائی استخروئیه (۱۴۰۴)، «نقش روسیه در پیدایش نظم جدید فرومنطقه‌ای

در غرب آسیا (۲۰۱۰-۲۰۲۴)»، مطالعات اوراسیای مرکزی، دوره ۱۸، شماره ۲، صص. ۶۱-۳۵

<http://doi.org/10.22059/JCEP-202405-450224>



© The Author(s).

ناشر: دانشگاه تهران

مقدمه

در دوران پس از جنگ سرد و عصر جهانی شدن، گذار به سطح‌های نوپدید منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای افزایش یافته است. پیچیدگی موجود در همکاری و روابط بازیگران و چندبعدی شدن بازیگران بین‌المللی شرایط شکل‌گرفتن چنین روابط منطقه‌ای را فراهم کرده است. برای تحلیل سیاست جهانی در نظام بین‌الملل کنونی، فهم پویای منطقه‌ای از مهم‌ترین ضرورت‌ها است، زیرا با این پویاها روابط در سطح‌های گسترده‌تر بین‌المللی قوام می‌یابد و راهبردهای سیاست خارجی هریک از بازیگران تعریف می‌شود. روابط روسیه و دیگر قدرت‌های فرامنطقه‌ای نقش مهمی در سیاست جهانی دارد و نقش آن در منطقه غرب آسیا قابل توجه است. مسئله اصلی این است که وضعیت موجود رقابت‌های روسیه و دیگر بازیگران فرامنطقه‌ای و فرومنطقه‌ای در غرب آسیا به یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های سیاست جهانی تبدیل شده است. پرسش اصلی این است که این رقابت‌های راهبردی در شکل‌گیری نظم جدید در منطقه غرب آسیا چه تأثیری دارد؟ در پاسخ، این فرضیه مطرح می‌شود که نقش آفرینی روسیه به‌عنوان یکی از بازیگران فرامنطقه‌ای در غرب آسیا، زمینه ایجاد گروه‌بندی‌های جدید درون منطقه‌ای و بسترساز نظم‌های فرومنطقه‌ای رقیب شده است. در چنین شرایطی روسیه تلاش می‌کند با توجه به بحران‌ها و چالش‌های جدید منطقه، به‌ویژه از سال ۲۰۱۰ و نقش آفرینی در آن، ابتکار عمل در دیگر مناطق را به دست گیرد.

رهیافت نظری حاکم بر ساماندهی داده‌ها و نتیجه تحلیل‌ها، نواقح‌گرایی براساس مؤلفه‌های مورد نظر کنت والتز^۱ است که بر استفاده نظریه‌ای سیستمی مبتنی بر تبیین خارج به داخل برای تحلیل روندها تأکید می‌کند. همچنین از روش تحلیل و تبیین کیفی با رویکرد تحلیل محتوای داده‌ها و تفسیر کارشناسان موضوع مورد بحث بهره می‌گیریم. برای بررسی فرضیه، نخست پیشینه پژوهش را می‌آوریم تا تحلیل‌های موجود در این رابطه مطرح شود. سپس مبانی نظری را بر پایه نواقح‌گرایی^۲ بیان می‌کنیم. در ادامه، روند نقش آفرینی روسیه در گذشته در منطقه غرب آسیا و نیز ابعاد راهبردی آن را بررسی می‌کنیم. در پایان به پیامدهای راهبردی این وضعیت و نتیجه پژوهش می‌پردازیم.

-
1. West Asia
 2. Kenneth-Waltz
 3. Neorealism

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های گوناگونی در مورد رقابت راهبردی روسیه و آمریکا و شکل‌گیری نظم جدید^۱ در منطقه غرب آسیا منتشر شده است که در این بخش فقط به بررسی کوتاه برخی از آن‌ها می‌پردازیم. آچاریا^۲ (۲۰۱۴) در کتاب «پایان نظم جهانی آمریکا» معتقد است صرف نظر از اینکه خود آمریکا رو به نابودی است یا نه، نظم جهانی لیبرال پس از جنگ که زیربنای برتری نظامی، اقتصادی و ایدئولوژیک ایالات متحد است و نهادهای جهانی در خدمت قدرت و هدفش که از آن حمایت می‌کنند، رو به پایان است. تیلور^۳ (۲۰۱۸) نیز در کتاب «رمز پوتین گرایی» نشان می‌دهد چگونه ذهنیت پوتین سیاست روسیه در دو دهه گذشته را شکل داده است. او نه تنها افکار و ایده‌هایی را که انگیزه تصمیم‌های پوتین هستند، بلکه مجموعه‌ای از احساس‌ها و عادت‌ها را توضیح می‌دهد که بر شیوه نگاه پوتین و متحدان نزدیکش به جهان تأثیر می‌گذارد.

کولایی و حسینی (۱۴۰۰) در مقاله «بازخوانی نقش استثناگرایی آمریکایی در شکست سیاست ازسرگیری آمریکا و روسیه»، می‌نویسند استثناگرایی پنهان‌شده در آموزه‌های امنیت ملی ایالات متحد در دوره اواما بر روابط با روسیه، به‌ویژه شکست سیاست ازسرگیری تأثیر گذاشته است. سجادیپور و تفتیان (۱۳۹۰) در مقاله «روابط آمریکا و روسیه در عصر نومحافظه‌کاران ۲۰۰ تا ۲۰۰۸؛ همکاری و تنش»، می‌گویند در روابط روابط مسکو و واشینگتن باید نقش افراد و شخصیت‌ها، ساختار نظام بین‌الملل و نقش نهادها، سازمان‌ها و نیروها را در سیاست خارجی و افزایش تنش پررنگ جلوه داد. کولایی و سلطانی نژاد (۱۳۹۵) در مقاله «علل و انگیزه‌های عملیات نظامی روسیه در سوریه» معتقدند در حالی که روسیه یکی از مهم‌ترین مخالفان اقدام نظامی در دیگر کشورها و احترام به یکپارچگی سرزمینی دولت‌های مستقل است، پرسش اینجاست که چه منافعی این کشور را به اقدام نظامی در سوریه قانع کرده است؟ مرشایمر^۴ (۲۰۱۴) در مقاله «چرا بحران اوکراین تقصیر غرب است؟» به توهم لیبرالی که پوتین را برانگیخت اشاره می‌کند، هرچند روسیه تلاش می‌کند بتواند حوزه نفوذ خود در قلمرو شوروی را زنده کند، آنچه در سال‌های اخیر به بحران اوکراین منجر شد، نزدیکی نهادهای غربی به مرزهای روسیه و نادیده گرفتن نقش مسکو در حل بحران‌ها است.

1. New Order
2. Acharya
3. Taylor
4. Mearsheimer

ساوین^۱ (۲۰۲۰) در مقاله «سیاست خارجی روسیه در قرن بیست و یکم: نتایج چندقطبی سیاست خارجی روسیه»، به نقش روسیه در توسعه و نهادینه‌سازی نظریه چندقطبی می‌پردازد. مفهوم پذیرفته‌شده چندقطبی وجود ندارد، اما در گفتمان روسیه از مفهوم چندمرکزی بسیار استفاده می‌شود. ابوالحسنی (۱۳۹۶) در مقاله «ایالات متحد آمریکا از منظر اوراسیاگرایی روسی^۲ و چالش بهبود روابط در دوره ترامپ» معتقد است با بروز نشانه‌هایی مبتنی بر کاهش تدریجی قدرت آمریکا، شکل‌گیری نظام جهانی جدید و پیدایش قدرت‌های منطقه‌ای در شرق به نظر می‌رسد روسیه با وجود بحران‌هایی که در دهه‌های اخیر با آن‌ها روبه‌رو بوده است و پیامدهای اقتصادی ناشی از آن‌ها، در معادله‌های امنیتی بین‌المللی نقش فعال‌تری دارد. کازارینووا^۳ (۲۰۱۸) در مقاله «جنگ سرد و صلح: روسیه در برابر همه» و «چهار نظم جهانی نظم جهانی پسادوقطبی» سه مرحله (بنا بر مدل گورباچف، مدل بوش و مدل ترامپ) را سپری کرده است و حرکت برای روسیه به سوی مدل جدید ضدژمونیک است. نظم جدید باید جامع و فراگیر و بر اساس دگرگونی همه بازیگران در سیاست جهانی، عدالت اقتصادی و تغییر قدرت سیاسی جهانی از غرب به شرق باشد.

پژوهش‌های اشاره‌شده کمتر بر ابعاد و تأثیرهای رقابت راهبردی روسیه و آمریکا در منطقه غرب آسیا و شکل‌گیری نظم جدید منطقه‌ای موجود اشاره دارند. در این نوشتار تلاش می‌کنیم از دیدگاه نگرش نظام تابع و مجموعه امنیتی و خوانشی از گزاره‌های اصلی آن تحلیل و تبیین تازه‌تر از مسئله اصلی این نوشتار داشته باشیم.

چارچوب نظری، نظریه واقع‌گرایی والتزی^۴

در این نوشتار برای تبیین روابط کشورها در نظام نوین فرومنطقه‌ای غرب آسیا از نظریه والتزی استفاده می‌کنیم. والتز مفاهیم به‌کارگرفته شده در واقع‌گرایی کلاسیک مانند آنارشی، قدرت، منافع ملی و جدایی سیاست داخلی و سیاست بین‌الملل را می‌پذیرد. مهم‌ترین انتقادی که او به این نظریه دارد، مسئله تقلیل‌گرا بودن آن است. بنابراین واقع‌گرایی ساختاری برای فهم سیاست بین‌الملل به‌جای سطح تحلیل ملی از سطح تحلیل نظام بین‌الملل استفاده می‌کند. والتز بیان می‌کند که نظریه‌های سیاست بین‌الملل بر علت‌های فردی یا ملی تمرکز می‌کنند، اما نظریه‌هایی

1. Savin
2. Russian Eurasianism
3. Kazarinova
4. Waltzian NeoRealism

که بر علت‌های بین‌المللی متمرکز می‌شوند، نظریه‌های سیستمی هستند. وی برخلاف واقع‌گرایان کلاسیک سیاست بین‌الملل را از اقتصاد و سیاست ملی جدا می‌کند و نقشی مستقل برای ساختار بین‌الملل در نظر است. الگوی مسلط روابط بین‌الملل موازنه قوا است. بنابراین نظریه خوب روابط بین‌الملل، نظریه‌ای است که موازنه در مواردی را که رخ می‌دهد توضیح دهد (Waltz, 1979: 65). والتز^۱ نظریه‌ای سیستمی مبتنی بر تبیین خارج به داخل ارائه می‌دهد که عناصر اصلی آن این‌ها هستند:

۱. نظام بین‌الملل از دو بخش واحدهای درحال اندرکنش (دولت‌ها) و ساختار تشکیل شده است. بدین ترتیب ساختار سیستم از کنش‌هایی که واحدهای سیستم انجام می‌دهند جداست.

۲. ویژگی‌های واحدهای سیستم، رفتار و اندرکنش آن‌ها، از تعریف ساختار حذف شده‌اند تا میان متغیرهایی که در سطح سیستم و متغیرهایی که در سطح واحدها عمل می‌کند، تفاوت داده شود. این تفاوت از این نظر ضروری است که نشان داده شود چگونه سیستم حتی در زمانی که تغییر در سطح رفتار دولت‌ها صورت می‌گیرد، حفظ می‌شود.

۳. یک نظریه سیستمی و غیرتقلیل‌گرای سیاسی بین‌الملل باید تبیین کند که ساختار سیستم محدودیت‌هایی را بر رفتار دولت‌ها تحمیل می‌کند. بدین ترتیب نظریه خارج به داخل والتز به نیروهای بین‌المللی اشاره می‌کند که بر رفتار دولت‌ها تأثیر می‌گذارند. از دید او این نیروها را می‌توان ساختار نام نهاد. تعریف والتز از ساختار، مجموعه‌ای از شرایط محدود کننده است. با اشاره به اینکه ساختار نامرئی است، والتز استدلال می‌کند که چنین ساختاری را می‌توان گزینشگر نامید. بدین معنا که علت غیرمستقیم رفتار کارگزار است. به بیانی، ساختار تعیین‌کننده رفتار کارگزار است (Linklater, 2007: 54).

۴. تأثیرپذیری دولت‌ها از ساختار سیستم بین‌الملل به دو شیوه جامعه‌پذیری و رقابت میان واحدها است. از دید والتز جامعه‌پذیری دو کارویژه دارد: نخست اینکه موجب می‌شود اعضای یک گروه خود را با هنجارهای آن سازگار سازند. در نتیجه، جامعه‌پذیری به سازوکاری برای بازتولید سیستم تبدیل می‌شود. دوم اینکه جامعه‌پذیری موجب کاهش تنوع می‌شود، زیرا هنجارهای رفتاری‌ای را ایجاد می‌کند که درون آن‌ها تفاوت‌های گروه کم‌رنگ می‌شود.

در نظریه والتز ساختار سیاست بین‌الملل سه جزء اساسی دارد: ۱. اصل قوام‌بخش و سازمان‌دهنده نظام سیاست بین‌الملل آنارشی است. آنارشی به معنای هرج‌ومرج نیست، بلکه

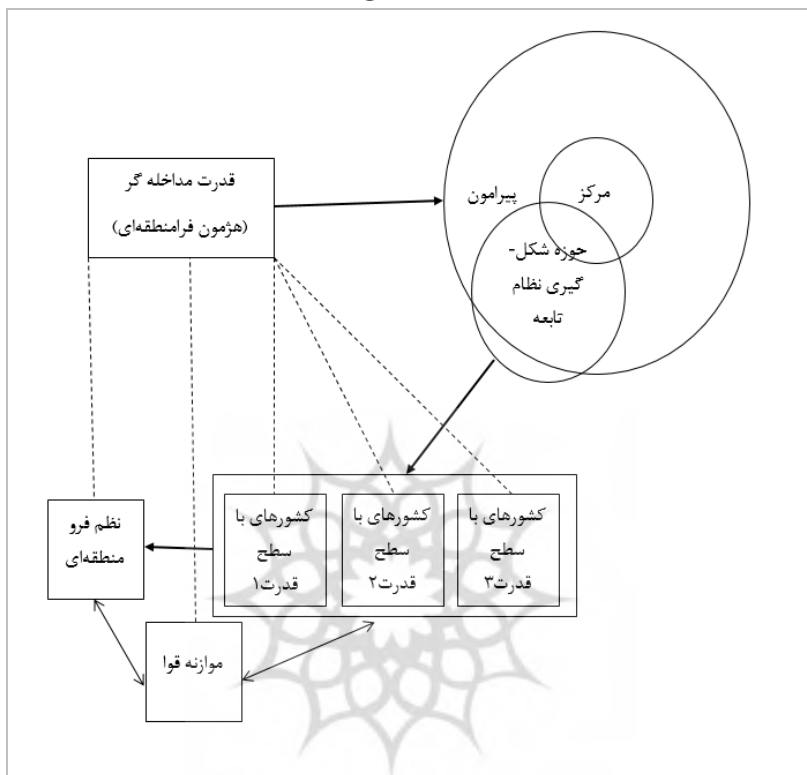
آنارشی چگونگی ارتباط میان واحدهای اصلی سیاست بین‌الملل را بیان می‌کند. در فضای آنارشیک واحدهای مختلف باید خودشان درک کنند که چگونه می‌خواهند با یکدیگر زندگی کنند و چگونه می‌خواهند نگرانی‌های امنیتی خود را به صورت خاصی دنبال کنند و در نهایت مدیریت کنند. بنابراین سیستم به عنوان قلمرویی مبتنی بر اصل خودیاری توصیف می‌شود که به امنیت و حفظ بقای ملی منجر می‌شود (Waltz, 2015: 152). آنارشی^۱ اصل اساسی و جدایی‌ناپذیر حاکم بر روابط بین‌الملل است. تا وقتی حکومت جهانی تشکیل نشود؛ سیاست بین‌الملل یک حوزه آنارشیک باقی خواهد ماند.

۲. دومین اصل عبارت است از متنوع و متفاوت بودن واحدها و مشخص بودن کارویژه‌های آنها. تا زمانی که آنارشی حاکم است، واحدها و کارویژه‌های آنها ثابت باقی می‌مانند. سومین اصل توزیع نابرابر توانایی میان واحدها در تأثیر فشارهای سیستماتیک است. توانایی‌ها را می‌توان از نظر جمعیت، سرزمین، منابع موجود کشور، توانایی‌های اقتصادی، قدرت نظامی و ثبات و صلاحیت سیاسی درجه‌بندی کرد. واحدهای دارای توانایی بیشتر، به قلمرو شکل می‌دهند. سیاست بین‌الملل حوزه به طور کامل رقابتی نیست. حوزه‌ای است که بازیگران اصلی و دارای توانایی بیشتر عرصه را تنظیم می‌کنند و دیگران مجبورند در این عرصه فعالیت کنند. البته توزیع توانایی میان بازیگران تغییرپذیر است؛ همان‌طور که در تاریخ جدید تا جنگ جهانی دوم شاهد حضور پنج قدرت بزرگ بودیم. بعد از جنگ جهانی دوم دو ابرقدرت شوروی و آمریکا جایگزین شدند، زیرا قدرت‌های بزرگی مانند بریتانیا و فرانسه متوجه شدند به سطح قدرت‌های مهم تنزل پیدا کرده‌اند. از این رو باید خود را با جهانی متفاوت هماهنگ می‌کردند. در نهایت شاهد جهان تک‌قطبی هستیم.

بنابراین با در نظر گرفتن نظریه نئوالتز^۲ که هر نوع کنشی را متأثر از نظام بین‌المللی می‌داند و سیاست خارجی کشورها را نیز بر مبنای آن شکل می‌دهد، می‌توان گفت مدل تحلیلی این نوشتار از یک سو مبانی نئوالتز را در خود دارد، زیرا قطب‌بندی منطقه‌ای شکل گرفته در غرب آسیا را بنابر روابط بین‌المللی بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای می‌داند (هرچند این تعامل میان منطقه و نظام بین‌المللی به شکل دو سویه است). بر اساس گزاره‌های نظریه نئوالتز می‌توان مدل تحلیلی زیر برای تبیین نقش راهبردی روسیه در منطقه غرب آسیا مطرح کرد:

1. Anarchy
2. NeoWaltz

شکل ۱. مدل تحلیلی واقع‌گرایی والتزی



منبع: نویسندگان

سیاست روسیه در منطقه غرب آسیا

باری بوزان و الی ویور^۱ معتقدند ویژگی اصلی الگوی دشمنی و درگیری در غرب آسیا، همچون الگوی دوستی در این منطقه، «پیچیدگی و چندبعدی بودن» است. از نظر آن‌ها «در غرب آسیا برای هر بازیگری، چه محلی چه جهانی، حمایت از یک بازیگر دیگر در مقابل دشمن مشترک بدون تهدیدکردن هم‌زمان طرف سوم دارای رویکرد دوستانه، مشکل است. بوزان و ویور در تبیین این پیچیدگی معتقدند غرب آسیا از یک‌سو، نمونه تقریباً کاملی از مجموعه امنیتی منطقه‌ای کلاسیک و دولت‌محور نظامی سیاسی است و از بسیاری ابعاد ساختار

1. Buzan and Waever

و رفتاری شبیه اروپای قرن نوزدهم دارد. از سوی دیگر، مداخله قدرتمند خارجی در پویای امنیت آن و آمیختگی و متقاطع بودن احساس‌های ضدغربی، ضدصهیونی، اسلامی و ملی‌گرایی عربی^۱ اجرای سیاست‌های موازنه قدرت را (که عامل ثبات‌بخش در مجموعه‌های امنیتی کلاسیک و دولت‌محور سیاسی نظامی است) برای دولت‌های محلی و قدرت‌های مداخله‌گر بسیار دشوار کرده است.

به دلیل این وضعیت پیچیده، هر قدرت بیرونی که وارد روابط و مسائل غرب آسیا می‌شود، به‌طور معمول نمی‌تواند بی‌طرف باشد و با دوستان و دشمنانی روبه‌رو خواهد شد. البته تجربه نشان داده است دوستی و دشمنی‌شان ممکن است پرنوسان باشد، به دلیل همان پیچیدگی الگوی دوستی و دشمنی در غرب آسیا. فدراسیون روسیه که در سال‌های اخیر برای نخستین بار بعد از جنگ سرد به‌طور جدی تری وارد مسائل و چالش‌های غرب آسیا شده است، با سیاست‌های خود در چند سال گذشته تلاش کرده است منطق پیچیده الگوی دوستی و دشمنی در غرب آسیا را با تعامل و همکاری هم‌زمان با همه بازیگران و قدرت‌های منطقه تغییر دهد. در این زمینه، در کرملین همیشه روی مسئولان و مقام‌های همه کشورها و بازیگران غرب آسیا باز بوده است (Roger and Moulioukova, 2021: 48).

همکاری روسیه و ایران به همراه نیروهای محور مقاومت در سوریه علیه گروه‌های مبارز و مخالف اسد^۲، در شرایطی است که این گروه‌ها روابط دیپلماتیک و اطلاعاتی گسترده‌ای با اسرائیل دارند. از سویی نیز هم‌جهت با سیاست‌های منطقه‌ای ترکیه و امارات متحد عربی هستند، با اردن و اسرائیل در مورد منطقه کاهش درگیری در جنوب سوریه توافق کرده‌اند، با دولت مصر رابطه بسیار خوبی دارند، در درگیری میان قطر و عربستان سعودی اعلام بی‌طرفی کرده‌اند، برای همکاری‌های اقتصادی و انرژی با قطر اهمیت بسیار زیادی قائل هستند و عربستان سعودی را دروازه ورود به غرب آسیا می‌بینند. در حالی که با در نظر گرفتن همه موارد، رویکرد روسیه در غرب آسیا، ریشه در عمل‌گرایی سیاست خارجی مسکو دارد. عمل‌گرایی که دمتری ترین^۳ کارشناس مسائل روسیه، آن را این‌گونه بیان کرده است: «در حالی که ژئوپلیتیک اوراسیا عمق راهبردی روابط خارجی تزارها و پیشبرد هدف‌های ایدئولوژیکی جهانی در کانون برنامه‌های رژیم کمونیستی شوروی قرار داشت، دل‌مشغولی روس‌های امروزی، خود روسیه

1. Arab nationalism

2. Assad

3. Dmitry Trenin

است. اما روسیه با بازی عمل‌گرایانه خود در غرب آسیا چه هدف‌هایی را دنبال می‌کند؟ به نظر می‌رسد روس‌ها با دورزدن الگوی دوستی و دشمنی در غرب آسیا و همکاری با همه بازیگران این منطقه، تلاش می‌کنند هدف‌ها و منافع خود را پیگیری کنند (Stepanova, 2016: 8).

شاید بتوان مدعی شد که از زمان تبدیل روسیه به یک قدرت بزرگ اروپایی در ابتدای سده هیجدهم تا امروز، نقش‌آفرینی در غرب آسیا از دستور کار آن خارج نشده است. اما سال‌های جنگ سرد از سال ۱۹۴۵ و به‌ویژه از زمان شروع رقابت‌های راهبردی در پرتو ایجاد زرادخانه‌های مرگ‌بار هسته‌ای اوج رقابت روسیه و غرب و به‌ویژه آمریکا در غرب آسیا است. تحولاتی مانند حمله نظامی ائتلاف غربی به عراق در سال ۲۰۰۳، انقلاب‌های عربی^۱ در حوزه کشورهای غرب آسیا و شمال آفریقا و موضوع بحران سوریه مهم‌ترین دوره‌های شروع دوره جدید هستند که رخدادهایی مانند ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و طرح «بازشروع»^۲ ۲۰۰۹ نیز نتوانستند از شدت آن رقابت‌ها بکاهند. بحران سوریه و عملیات نظامی روسیه در این کشور را باید اوج و نهایی‌سازی این رقابت راهبردی تا حد یک رویارویی نظامی غیرمستقیم دانست (کرمی و سورتچی، ۱۴۰۲: ۱۳).

به‌طور کلی، راهبرد روسیه در غرب آسیا را با توجه به تحولات محیط پیرامونی و تغییر جایگاه آن در سلسله‌مراتب قدرت و به‌دنبال آن تحولات نقشی این بازیگر در نظام بین‌الملل به چندین مرحله می‌توان دسته‌بندی کرد: در مرحله نخست، نظام بین‌الملل دوقطبی و شوروی به‌عنوان یک قطب قدرت مطرح است. در این مرحله بازدارندگی در روابط دو قطب در همه جهان حاکم است و غرب آسیا به‌عنوان عنصری از نظام بین‌الملل نیز متأثر از راهبرد کلان بازدارندگی است. بنابراین در این دوره، راهبرد شوروی در منطقه مبتنی بر اصل بازدارندگی و برای رویارویی با غرب در غرب آسیا بر انتخاب طرف‌ها و کمک به متحدان خود در بسیاری از زمینه‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی، از جمله مشارکت فعال در جنگ متمرکز شد. در این دوره، اتحاد شوروی بیشتر کشورهای خاورمیانه، به‌ویژه مصر، سوریه، یمن جنوبی، عراق، الجزایر و لیبی را تأمین مالی و تجهیز می‌کرد.

مرحله دوم همراه با فروپاشی اتحاد شوروی و پیدایش روسیه جدید بود. با فروپاشی آن، موقعیت و نقش روسیه در منطقه خاورمیانه رو به کاهش نهاد. در این مرحله روسیه به غرب روی آورد و به دلیل افزایش محدودیت‌های محیطی در نتیجه تحول در ساختار نظام بین‌الملل و پیدایش نظام تک‌قطبی به رهبری قطب قدرت گروه رقیب و کاهش توان در رویارویی با

تهدیدهای پیرامونی، متحدان قدیمی اتحاد شوروی را که در معرض نفوذ غرب قرار داشتند، نادیده گرفت (Magen, 2013: 31). در عمل، در این دوره روسیه مجبور شد به داشتن نقش‌های درجه دوم در عرصه بین‌الملل از جمله غرب آسیا بسنده کند.

مفهوم سیاست خارجی سال ۲۰۰۰، روسیه را قدرت بزرگ با مسئولیت حفظ امنیت در سطح جهانی و منطقه‌ای توصیف می‌کند و ساختار تک‌قطبی زیر سلطه اقتصادی و نظامی ایالات متحد را رد می‌کند. دست‌یابی به جایگاه قدرت بزرگ با وظیفه حفظ و تقویت مواضع قوی و تأثیرگذار در جامعه جهانی و سازگار با منافع کشور، هدف اصلی تعیین شد (Неймарк, 2020: 181). نتیجه آن، انعکاس چندقطبی در راهبردهای امنیت ملی روسیه است. در ابتدای دهه ۲۰۰۰، با حکم رئیس‌جمهور روسیه، بر ترویج ایده جهان چندقطبی و تقویت روسیه به عنوان یکی از مراکز نفوذ تأکید و اشاره شد که تضعیف موقعیت آن در اروپا، غرب آسیا، قفقاز، آسیای مرکزی و آسیا-اقیانوسیه، هدفی است که برخی قدرت‌ها خواستار آن هستند. در راهبرد امنیتی سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۵، بر منافع ملی براساس نظم چندقطبی در حال پیدایش، اولویت ثبات و مشارکت راهبردی برابر و فعال روسیه در توسعه مدل چندقطبی نظم جهانی، تقویت بیشتر قابلیت‌های اقتصادی، سیاسی، نظامی و معنوی، افزایش نقش روسیه در جهان چندمرکزی، که تشکیل آن با افزایش بی‌ثباتی جهانی و منطقه‌ای همراه است، تأکید شد (Савин, 2020: 10-12).

بنابراین بر نیاز به نفوذ روسیه بر فرایندهای جهانی برای شکل‌گیری نظم جهانی باثبات، عادلانه و دموکراتیک مبتنی بر روابط برابر و مشارکتی میان دولت‌ها از جمله کشورهای غرب آسیا تأکید شد (سند راهبردی روسیه، ۲۰۲۱: ۱۱). البته باید به این مورد نیز توجه کرد که هرچند بحران اوکراین خطرناک‌ترین درگیری ژئوپلیتیکی از زمان جنگ جهانی دوم است و پیامدهای جهانی خطرناکی مانند منابع انرژی و الزام‌های امنیت غذایی، روابط تجاری، قطع روابط یا ورود روابط روسیه و غرب به تنش جهانی دارد، اما همه این موارد می‌تواند حتی به تضعیف نفوذ روسیه در غرب آسیا (برای نمونه، نقش ضعیف مسکو در حل بحران غزه) نیز منجر شود (Hassan and Mustafa, 2024: 401-2). در این مرحله، روسیه شروع به احیای جایگاه خود در غرب آسیا کرد. دولت پوتین بعد از مسائل چچن نیاز به گسترش حوزه راهبردی خود به سوی غرب آسیا و جهان اسلام را درک کرد (Roussos, 2020: 348). در سال ۲۰۰۳ در هنگامه جنگ آمریکا با عراق، روسیه فرصت را مغتنم دانست و شروع به افزایش نفوذ خود در منطقه کرد. این راهبرد جدید برای برقراری روابط مثبت با همه بازیگران منطقه بود. در این مرحله،

روسیه هم‌زمان با کاربست سیاست همکاری با غرب برای کاهش نفوذ رقیبان در منطقه نیز تلاش کرد (Magen, 2013: 31). در این مسیر، پوتین قرن‌ها هم‌زیستی مسالمت‌آمیز اسلام و مسیحیت ارتدوکس را در روسیه برجسته کرد و تصور یک کشور اوراسیایی که می‌تواند به ترکیب موفقیت‌آمیزی از ارزش‌ها و سنت‌های آسیایی و اروپایی دست یابد، ترویج کرد (Roussos, 2020: 349). رقابت میان روسیه و غرب برای نفوذ بر منطقه به این ترتیب تجدید شد (Magen, 2013: 32).

مرحله چهارم از سال ۲۰۱۱ و شروع تحولات در کشورهای عربی است. تحولات سال ۲۰۱۱ به افزایش حضور روسیه در منطقه منجر شد (Zvyagelskaya, 2013: 34). در این دوره، روسیه برای داشتن نقش فعال منطقه‌ای در تحولات خاورمیانه تلاش کرد. در این دوره، حضور دیپلماتیک و نظامی روسیه در غرب آسیا و شمال آفریقا اهمیت قابل توجهی یافت. روشن‌ترین آن، مداخله در سوریه بود که به حفظ بشار اسد در قدرت منجر شد. با موفقیت نسبی اقدام‌های مسکو در سوریه، روسیه در منطقه به‌عنوان یکی از بازیگران اصلی و جدی عرضه‌کننده تسلیحات شد.

از نظر دستاوردهای دیپلماتیک نیز روسیه تبدیل به بازیگری مهم در میانجیگری تعارض‌ها از لیبی تا یمن و یک قطب قدرت در سوریه شد. در این دوره فعالیت‌های اقتصادی و انرژی روسیه نیز در منطقه افزایش یافت (Michnik, 2020: 21). با وجود این حضور و اقدام‌های روسیه در منطقه، بدون محدودیت نیست. مسکو طرح یا منابعی برای سلطه بر خاورمیانه در وضعیت کنونی ندارد، بلکه طرح بازی راهبردی روسیه، ایجادکننده نظم چندمرکزی^۱ است که در آن نقش ایالات متحد در تحولات منطقه تعدیل و نقش بیشتری به دولت‌های غیرغربی داده می‌شود. به بیانی، رفتار کلان روسیه در غرب آسیا نوعی از نسخه جدید آیین پریماکف (تلاش برای احیای قدرت روسیه) است (Michnik, 2020: 25).

ابعاد نقش روسیه در غرب آسیا

روسیه با توجه به تجربه تغییر و تحولات قدرتی در نظام بین‌الملل برای بازیابی جایگاه خود در نظام بین‌الملل و زنده ساختن نقش خود می‌کوشد. بر این اساس با توجه به هژمونیک بودن ساخت بین‌الملل، مداخله در مناطق هم‌جوار و به‌ویژه مناطق زیر سلطه شوروی در

1. Polycentric order

سلسله‌مراتب هدف‌های تعریف و نقش‌داشتن و مداخله در مناطق با توجه به منطقه‌ای شدن نظم نظام بین‌الملل برای نقش‌داشتن در صحنه بین‌الملل در اولویت سیاست خارجی آن قرار می‌گیرد. از آنجا که خاورمیانه یکی از مناطق مهم در نظام بین‌الملل است که با توجه به پویایی‌های داخلی آن بر ساخت بین‌المللی قدرت تأثیر می‌گذارد، به منطقه‌ای مهم در سیاست خارجی روسیه تبدیل می‌شود (Flemes, 2016: 225). راهبردهای روسیه در این منطقه با توجه به تحول در سرشت مسائل، مبتنی بر شرایط و منشأ و منبع تهدید است و شامل مجموعه‌ای از راهبردها از جمله راهبردهای چندجانبه‌گرایی محلی در تقابل با بحران‌های نظام‌مند منطقه‌ای، راهبردهای رقابتی در رویارویی با رقیبان نوپدید در منطقه، راهبردهای تششی و واکنشی شدید در رویارویی با تهدیدهای ناشی از هژمون و متحدان آن و راهبردهای ائتلافی با بازیگران منطقه‌ای است. به‌طور کلی، روسیه قدرت نوپدیدی است که آرمان دستیابی به وضعیت قدرت بزرگ را دارد (کولانی و عابدی، ۱۳۹۷: ۱۴). همچنین این کشور ذهنیت یک قدرت بزرگ و رهبر جهانی را دارد. بنابراین روسیه با ذهنیت یک قدرت بزرگ برای داشتن نقش مسلط منطقه‌ای در مناطق پیرامونی خود تلاش می‌کند. در اصل قدرت مسلط منطقه‌ای بازیگری است که نظم را در منطقه پیرامون خود ایجاد و در صورت افول قدرت و نقش آن، منطقه با بی‌نظمی روبه‌رو می‌شود (Chase al et and, 1999: 18).

رویدادهای ۱۱ سپتامبر به ایجاد نظام دوقطبی^۱ براساس گفتمان آمریکا از تروریسم منجر شد. در این نظام ایدئولوژیکی، آمریکا و ائتلاف ضدتروریستی و روسیه در یک گروه و دولت‌های محور شرارت و سازمان‌های تروریستی متعلق به آن‌ها در گروه دیگر قرار گرفتند. در این دوره، همکاری در روابط میان مسکو و واشینگتن ایجاد و پیمان استارت^۲ در سال ۲۰۰۲ میان دوطرف امضا شد و دوطرف به‌سوی کاهش تسلیحات گام برداشتند (Tatar, 2018: 15). روسیه در این دوره با علم به اینکه قدرتی منطقه‌ای با امکانات محدود است، برای بازیابی جایگاه خود و دستیابی به اقتدار در روابط با همسایگان و نقش‌داشتن در عرصه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی کوشید.

منافع و علائق روسیه بعد از حمله‌های ۱۱ سپتامبر تغییر کرد، اما سیاست خارجی روسیه به‌دلیل آگاهی از نبود قدرت کافی برای روبه‌روشدن با تهدیدها و خطرهای نوین، سازگار با نظم کلان بین‌الملل طراحی شد. شکاف بزرگ قدرت میان روسیه با

1. Bipolar system

2. START III Treaty

آمریکا و اتحادیه اروپا مانع اقدام‌های مخاطره‌آمیز روسیه در ابتدا پس از فروپاشی اتحاد شوروی شد. با توجه به این شرایط، سیاست خارجی روسیه در این مرحله هم‌زمان با رقابت با غرب روابط نزدیک و فعالی با آن نیز برقرار کرد و جایگاه روسیه با توجه به احیا و افزایش قدرت در سلسله‌مراتب نظام بین‌الملل تغییر کرد، ولی با توجه به ساخت هژمونیک نظام بین‌الملل، منطقه‌گرایی به اصلی مهم در سیاست خارجی روسیه برای داشتن نقشی مناسب با قدرت خود تبدیل شد (Russia National Security Strategy, 2021: 8). روسیه با توجه به افزایش نقش مناطق در نظام بین‌الملل که در نتیجه پیدایش قدرت‌های منطقه‌ای و رشد نهادها از جمله اتحادهای امنیتی است، به داشتن نقش هژمونی منطقه‌ای تمایل و انتظار داشت منافع و نفوذش به‌عنوان یک رهبر در مناطق پیرامون خود به‌وسیله بازیگران اصلی داخلی و خارجی منطقه از جمله آمریکا و اتحادیه اروپا به رسمیت شناخته شود (Stepanova, 2016: 2). روسیه در امور جهانی راهبردی کلان دارد که در آن راهبرد، منطقه غرب آسیا عنصری مهم است. بر این اساس، دستیابی به موقعیت و جایگاه هژمونی در منطقه آسیای مرکزی و تسلط بر غرب آسیا در دستور کار راهبردی آن است (Cutler, 2004: 22).

منافع روسیه به‌عنوان قدرتی نوپدید در نظم هژمونیک^۱ نظام بین‌الملل در غرب آسیا را می‌توان، جلوگیری از بی‌ثباتی در منطقه یا نزدیک به مرزهای آن، حفاظت از منافع تجاری و اقتصادی روسیه و عرضه تسلیحات به کشورهای منطقه دانست. همچنین روسیه، سیاست خود در غرب آسیا را ابزاری برای تقویت و گسترش قدرت و نفوذ خود در سلسله‌مراتب قدرت جهانی می‌داند (Zvyagelskaya, 2013: 34). در دوران جنگ سرد بدون ساختار دوقطبی، هر درگیری می‌توانست به تقابلی جهانی تبدیل شود. برای نمونه، تنش بحران موشکی کوبا^۲، به‌دلیل سرشت دوقطبی نظام بین‌الملل، تا فروپاشی شوروی تشدید نشد. سرشت نظم بین‌المللی و منطقه‌ای جنگ سرد با سرشت نظم بین‌المللی و منطقه‌ای معاصر (بعد از تهاجم آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳ در چارچوب روابط آمریکا و روسیه)، متفاوت است زیرا نشان‌گذار آشکار از نظام بین‌الملل دوقطبی (ویژگی جنگ سرد) به سوی نظام تک‌قطبی بود: هژمونی بی‌رقیب ایالات متحد قدرت جهانی منحصربه‌فرد به آن اجازه می‌داد در همه مناطق قدرت متعادل‌کننده باشد.

1. Hegemonic order
2. the Cuban Missile Crisis

اوج هژمونی ایالات متحد تهاجم به عراق (۲۰۰۳)، بدون حمایت سازمان ملل و با محکومیت بسیاری از اعضای جامعه بین‌المللی بود. کمک روسیه به فعالیت‌های هسته‌ای ایران، مشارکت راهبردی با چین، افزایش هماهنگی نظامی اعضای اتحادیه اروپا و مخالفت فرانسه، آلمان و روسیه با جنگ به رهبری آمریکا در عراق، بخش کوچکی از فرصت‌های آن برای مهار قدرت واشینگتن بود (Brooks & Wohlforth, 2010: 63). حمله آمریکا به افغانستان برای مسکو فرصتی برای کاهش تهدیدهای تروریستی و ایجاد شرایط نوسازی اقتصادی بود. تعارض روسیه و آمریکا، در موضوع عراق آشکار شد. کرملین با رد موضوع برنامه هسته‌ای عراق و ارتباط رژیم صدام حسین با شبکه تروریستی القاعده، جنگ عراق را انحراف از جنگ علیه تروریسم می‌دانست. اما گسترش ناتو تا مرزهای روسیه، پوتین را عصبانی کرد. نتیجه آن، اقدام‌های مسکو علیه گرجستان (۲۰۰۸) و اوکراین (۲۰۱۴) بود.

شاید شکست در عراق و افغانستان از همان سال‌های نخست پس از سال ۲۰۰۳ و خروج ارتش آمریکا از کابل با سرافکندگی عجیب سبب شد بسیاری و از جمله روسیه باور کنند، می‌توان دنیای چندقطبی و پس‌آمریکایی را طراحی کرد. بحران مالی جهانی سال ۲۰۰۸ نیز که از ایالات متحد سرچشمه گرفت، بر این استدلال تأثیر زیادی داشته و سرانجام پیدایش تدریجی چین و دیگر قدرت‌های منطقه‌ای و آغاز رقابت با آمریکا در همه سطح‌های جهانی، منطقه‌ای و محلی زمینه‌های جسارت بیشتر روسیه برای تغییرهای ساختاری بین‌المللی را فراهم کرد. رقابت روسیه و آمریکا در سطح‌های مختلف جریان دارد، ولی به نظر می‌رسد که از نظر ساختاری این رقابت بیشتر منطقه‌ای است تا جهانی و در جهت گسترش منطقه نفوذ است.

پیامدهای نقش روسیه در غرب آسیا و چشم‌انداز

اینکه نقش روسیه چه پیامدهایی برای منطقه غرب آسیا داشته و خواهد داشت، موضوعی است که برای سیاست بین‌الملل نیز بسیار حیاتی است. آن‌گونه که پیش‌تر نیز اشاره شد، نظام بین‌الملل کنونی در حال گذار از تک‌قطبی به نظامی چندقطبی‌تر، به تعبیری دوچند قطبی است. در این شرایط، روسیه تلاش می‌کند ضمن حفظ موجودیت و امنیت ملی و منطقه‌ای خود، به‌عنوان یک قطب در معماری چندقطبی آینده قرار گیرد. اما این نقش‌داشتن آسیب‌پذیری‌هایی را در روسیه ایجاد خواهد کرد که ممکن است چشم‌انداز آینده آن و جایگاه بین‌المللی‌اش را زیر تأثیر قرار دهد. در این بخش برخی پیامدهای این رقابت را بررسی می‌کنیم. تهدیدهای راهبردی ناشی از اصل رقابت در روابط روسیه به‌عنوان قدرت نوپدید و بازیگر مخالف

نظم موجود و آمریکا به‌عنوان بازیگر حافظ وضع موجود است. این تهدیدها در ابعاد مختلف قدرت (نظامی، اقتصادی و فرهنگی) وجود دارد. ریشه چالش‌های نظامی در این باور نهفته است که روسیه قدرتی بزرگ است و باید طرف هژمون در عرصه‌های بین‌المللی نقش و جایگاه آن را بپذیرد. در بعد فرهنگی، باور به وجود تمدن ارتدوکس روسی که با تمدن غرب متفاوت است (Zevelev, 2016: 17). در بعد اقتصادی وجود رویکردهای اقتصادی متفاوت دو کشور است. کارگزاران تهدیدهای کلان، هژمون و متحدان آن، در شکل گسترش نفوذ رژیم‌های بین‌المللی^۱ و منطقه‌ای مانند ناتو در منطقه و تحمیل قواعد آن بر روسیه است. مخالفت با گسترش ناتو به‌سوی شرق و برقراری روابط نظامی مستقیم میان دولت‌های غربی و همسایگان روسیه اصل اساسی در سیاست منطقه‌ای روسیه از نیمه دهه ۱۹۹۰ بود (Ebert and Flesmes, 2018: 280).

تهدیدهای مربوط به کنشگری شامل دو دسته تهدید می‌شوند: تهدیدهای قدرت‌های بزرگ مداخله‌گر در منطقه و تهدیدهای بازیگران درونی منطقه که در ائتلاف با قدرت‌های بیرونی و هژمون هستند. بخشی از این تهدیدها به کشورهای مسلمان مربوط است که از مسایل درونی دوره شوروی مانند مسئله چچن حمایت می‌کنند. سرانجام تهدیدهای ناشی از جنبش‌های تروریستی در منطقه که روسیه یکی از اصلی‌ترین مخالفان گروه‌های جهادی در منطقه است. یکی از انگیزه‌های اصلی مداخله نظامی روسیه در سوریه، ترس از نفوذ گروه‌های تروریستی مسلح^۲ در سوریه و عراق بر جمهوری‌های مسلمان روسیه و تأثیر بی‌ثبات‌کننده‌ای است که عناصر جهادی توانایی ایجاد آن را در روسیه دارند (Al Makahleh, 2018: 79). از سوی دیگر و براساس واقعیت‌های محیطی عینی و روانی، روسیه خود را قدرتی بزرگ می‌داند. برداشت قدرت بزرگی، از جنبه‌های اساسی هویت روسیه و احساس امنیت هستی‌شناختی آن است. این روایت، امنیت هستی‌شناختی و فیزیکی را در تاریخ این کشور به هم پیوند داده است و با گذشت زمان، استفاده مکرر این روایت، آن را در هویت روسیه گنجانده است (Kanet and Moulioukova, 2021: 12). این می‌تواند تله هستی‌شناختی^۳ را شکل دهد که گاهی، انتخاب‌هایی را به سیاست خارجی روسیه دیکته و امنیت فیزیکی آن را تهدید کند (Kotkin, 2016: 7-8).

1. International regimes
2. Armed terrorist groups
3. Ontological trap

نمودار ۲. واکنش روسیه به تهدید



منبع: نویسندگان

از نگاه بسیاری از تحلیلگران، درک روسیه به عنوان قدرتی بزرگ، یکی از عناصر حیاتی هویت آن است. از نگاه کرملین، این کشور محکوم به وضعیت قدرت بزرگ است. موقعیت قدرت بزرگ روسیه به عوامل عینی مختلف و با تأکید بر موقعیت جغرافیایی گره خورده است (Leichtova, 2014: 18). گفتمان اصلی جایگاه روسیه در جهان و تلاش برای بازیابی موقعیت آن به عنوان قدرتی بزرگ، در جهان چندقطبی قابل تصور است که برای حفظ این موقعیت ناگزیر به کاربست سیاستی هجومی تر در مناطق پیرامونی^۱ مانند غرب آسیا است. در این رویکرد، تعامل با غرب جای خود را به تمرکز بر دیگر بازیگران و ایجاد راه‌های جدید همکاری در فضای پسا شوروی داد. برای مقابله با هژمونی آمریکا، روابط نزدیک‌تر با قدرت‌های دیگر، به ویژه چین و ایجاد سازمان همکاری شانگهای و گروه بریکس (برزیل، روسیه، هند، چین و آفریقای جنوبی)^۲ مورد توجه قرار گرفته است (Frear & Mazepus, 2021: 1217). منطقه غرب آسیا از سال ۲۰۱۱ تغییرها و بحران‌های مختلفی را تجربه کرده است که این موارد در نقش داشتن روسیه در منطقه و پیامدهای این نقش داشتن اثرگذار بوده است. تغییرهایی مانند انقلاب‌های عربی، بحران اساسی در بسیاری از کشورهای منطقه، تشدید فراملی شدن بیشتر فرایندهای اجتماعی، از جمله اعتراض اجتماعی، خشونت سیاسی و افراط‌گرایی، تنش‌های فزاینده و رقابت فزاینده برای نفوذ میان قدرت‌های اصلی منطقه و تسریع تغییر توازن قدرت منطقه‌ای، پیدایش بی سابقه بازیگران غیردولتی تهاجمی و غیرتهاجمی، از جمله جنبش‌های

1. Peripheral areas
2. BRICS

فرامرزی و فراملی.

این بحران‌ها با توجه به تحول در منطق پدیده‌ها و غیرخطی شدن مسائل در روابط بین‌الملل، به تحول درگیری‌ها از درگیری‌های داخلی به جنگ‌های نیابتی جهانی و منطقه‌ای منجر شد و به دنبال آن روسیه نیز نقش متعادل‌کننده در درگیری‌ها و دشمنی‌های بسیار در منطقه به دست آورد (Roussos, 2020: 353). روسیه با مداخله در تحولات غرب آسیا به دنبال چندین هدف است که از مهم‌ترین آن‌ها شکستن انزوای بین‌المللی و تبدیل شدن به بازیگر اصلی در منطقه و وادار کردن آمریکا به پذیرش روسیه به عنوان قدرتی بزرگ و شریک مشروع در حل موضوع‌های منطقه‌ای است (Kofman & Rojansky, 2018: 9). در تقابل با این بحران‌ها، روسیه به سوی راهبرد چندجانبه‌گرایی با پذیرش قدرت‌های منطقه‌ای روی آورد. نمونه بارز آن در سوریه ایجاد شد، که مسکو از رویدادهای افغانستان، چین و کریمه بهره برد (Kofman & Rojansky, 2018: 9). کریمه به روسیه آموخت که یک نیروی کوچک انعطاف‌پذیر، زمانی که با عوامل محلی هوشمندانه ترکیب شود، نتایج قابل توجهی در زمین ایجاد می‌کند (Roussos, 2020: 353). نقش روسیه در سوریه بسیار پیچیده‌تر از کریمه و قفقاز بود که در آن شماری از بازیگران منطقه‌ای با منافع متضاد با روسیه در آن درگیر بودند. در سوریه، روسیه دیپلماسی شبکه‌ای را به کار گرفت، سیاستی که بر مشارکت‌های موقت با بازیگران مختلف دولتی و غیردولتی متمرکز است، بدون اینکه ایدئولوژی، جهان‌بینی یا سیاست‌های این بازیگران را زیر سؤال برد یا از منافع روسیه تجاوز کند (Blank, 2018: 4). با توجه به این راهبرد گفت‌وگوهایی میان مسکو و آنکارا ایجاد شد. این نزدیکی به درک متقابل دو طرف از منافع حیاتی یکدیگر منجر شد. روسیه نگرانی‌های امنیتی آنکارا در شمال و شمال شرق سوریه و حضور کردها در آنجا را پذیرفت. آنکارا هم با حمایت از یکپارچگی سرزمین سوریه، به ائتلاف روسیه و ایران در سوریه نزدیک شد (Ersen, 2017: 7).

مثلث روسیه، ترکیه و ایران، بیانگر نوع جدیدی از مشارکت است. بازیگران نه با اشتیاق دستیابی به هدف مشترک، بلکه هریک برای دستیابی به هدف‌های خود با یکدیگر متحد شدند. به‌علاوه هریک از بازیگران به این باور رسیدند که طرف دیگر می‌تواند معادله‌ها را تغییر دهد (Roussos, 2020: 353). این نوع جدید از چندجانبه‌گرایی روسیه را توانا کرد که در خاک سوریه موفق شود و با رژیم سوسی^۱ در مصر روابطی نزدیک برقرار کند (Roussos, 2020: 356). راهبرد

چندجانبه‌گرایی محلی در بحران‌های نظام‌مند، سبب شد که روسیه نقش میانجی نیز در یمن و لیبی داشته باشد (Salacanian, 2019: 29). چندجانبه‌گرایی به نزدیکی روسیه و چین در غرب آسیا نیز منجر شده است. چین بزرگ‌ترین سرمایه‌گذار در منطقه است. حضور مسلمانان سنی اویغور^۱ در ادلب در کنار یک سازمان جهادی، نگرانی امنیتی بزرگی برای پکن بوده است و روابط پرتلاطم با واشینگتن به همکاری نزدیک‌تر با مسکو در منطقه منجر شده است (Suchkov, 2018: 353). روسیه با انکار نقش مسلط آمریکا در غرب آسیا، در جلوگیری از نفوذ ایالات متحد در منطقه نقش دارد. پریماکف^۲ و پوتین استدلال می‌کنند که با وجود پیروزی آمریکا در جنگ سرد و دستیابی به هژمونی، فرصتی برای روسیه در تعدیل آمریکا در غرب آسیا ایجاد شده است (Blank, 2018: 31). به علاوه، ارتباط آشکاری میان سیاست روسیه در منطقه غرب آسیا و امنیت ناتو در شاخه جنوبی وجود دارد (Michnik, 2020: 25). با توجه به این واقعیت که برخی کشورهای فرومنطقه‌ای مانند عربستان سعودی، امارات متحد عربی و اردن بر تضمین‌های امنیتی بعضی از دولت‌های عضو در اساس آمریکا، انگلیس و فرانسه تکیه می‌کنند، هرگونه تغییر احتمالی در وضع موجود، امنیت منطقه را در تأثیر و طرح ثبات‌سازی ناتو را تضعیف می‌کند (Michnik, 2020: 26). منطقه غرب آسیا از دیرباز درگیر در تعارض و مشکل امنیت است، به‌گونه‌ای که مهم‌ترین ویژگی این منطقه ناامنی است. روسیه به‌درستی نیاز حیاتی بازیگران منطقه به امنیت را درک کرده است (Makahleh, 2018: 78).

تلاش‌های مداوم آمریکا برای تحمیل دیدگاه‌های خود بر دولت‌های منطقه فرصت‌هایی برای گسترش نقش روسیه در منطقه فراهم کرد، اما برای بهره‌بردن از شکل‌های موجود، روسیه باید توانایی ارائه چیزی فراتر از حمایت دیپلماتیک صرف، به کشورهای غرب آسیا را داشته باشد. پوتین برای دستیابی به این اقدام به‌سوی اصلاحات اقتصادی گام برداشت. این اقدام‌ها، قدرت و جذابیت اقتصادی روسیه را افزایش و به پوتین اجازه داد تا دیپلماسی منطقه‌ای راه‌اندازی کند و مبادلات اقتصادی و انرژی و فروش تسلیحات را به بازیگران منطقه‌ای ارائه دهد (Blank, 2018: 32). روسیه با وجود تضاد منافع در سوریه روابط نزدیکی با عربستان سعودی و امارات متحد عربی دارد. روابط انرژی و مالی و فروش تجهیزات نظامی به دولت‌های خلیج فارس از ارکان اصلی این روابط هستند (Roussos, 2020: 355). قطر نیز با توجه به بحران دیپلماتیک اخیر در شورای همکاری خلیج فارس مورد توجه ایران و روسیه قرار گرفته و به

1. Uyghur
2. Primakov

ائتلاف عربی روسیه اضافه شده است. با کنار هم قرار گرفتن روسیه ایران و قطر، سه تولیدکننده بزرگ گاز طبیعی، آن‌ها کنترل مؤثری بر عرضه گاز جهانی و ایجاد و نقش بسیار مهمی در بسیاری از گفتمان‌های ژئوپلیتیکی جهانی دارند (Makahleh, 2018: 76).

از مجموع این مباحث می‌توان دریافت که نقش روسیه در منطقه غرب آسیا مبتنی بر آموزه‌های واقع‌گرایی والتزی و در فضایی از فشارهای نظام‌مند بین‌المللی و زیرسیستم منطقه‌ای است، تا راهبرد سیاست خارجی این کشور را در تأثیر قرار دهد. در این زمینه روسیه تلاش می‌کند با توجه به ادراک‌های ذهنی در مورد افول هژمونی غرب و نقش بازیگری روسیه به‌عنوان قدرت فرامنطقه‌ای و با توجه به امکانات و بحران‌های منطقه غرب آسیا به‌ویژه از سال ۲۰۱۰، از ابزارهای مختلف سیاسی، اقتصادی، نظامی و دیپلماتیک برای نفوذ در بازیگران منطقه‌ای استفاده کند.

نتیجه

بررسی زمینه‌ها، ابعاد و پیامدهای رقابت راهبردی روسیه و آمریکا، نشان می‌دهد نگاه روسیه به نظام بین‌الملل، ژئوپلیتیک، امنیتی و واقع‌گرایانه است که روابط بین‌الملل را محیطی خطرناک و اعتمادناپذیر ساخته است. با وجود چنین فضای پرتنش، بحرانی و نظامی، روسیه بر مبنای واقع‌گرایی مورد نظر کنت والتزی، با توجه به فشارهای سیستمی به دنبال نقش داشتن در مناطق مهمی مانند غرب آسیا است. زیرا خرد راهبردی نخبگان روسیه به‌خوبی از ابعاد ظرفیت و جایگاه منطقه غرب آسیا در شکل‌بندی نظام بین‌الملل و کنشگران آن آگاه هستند و نفوذ و تأثیرگذاری در این منطقه می‌تواند سیاست‌های بازیگران در دیگر مناطق را زیر تأثیر قرار دهد. تلاش برای پیشینه‌کردن قدرت مورد نظر والتزی در راهبرد سیاست خارجی روسیه در برابر منطقه آشکار است.

روسیه از اواخر دهه ۱۹۹۰ با تغییر جایگاهش در سلسله‌مراتب قدرت و افزایش توانش برای داشتن نقشی مناسب با قدرت خود تلاش کرده است. این کشور با توجه به تحولات موجود در ساختار نظام بین‌الملل (مفاهیم والتزی) و افزایش نقش مناطق (منطقه غرب آسیا) با توجه به هژمونیک بودن نظام بین‌الملل و قدرت و توان خود و رعایت تناسب نقشی به نقش داشتن در مناطق روی آورد. از جمله منطقه غرب آسیا که به دلیل رویدادهای موجود و تأثیر آن بر ساختار بین‌المللی قدرت در بلندمدت در دستور کار سیاست خارجی آن قرار گرفت. اقدام‌های روسیه در منطقه غرب آسیا نشان می‌دهد که از راهبرد کلان و راهبردی در منطقه بهره می‌برد و پیوسته

برای بهبود منافع سیاسی، نظامی و اقتصادی خود در منطقه با توجه به تحولات قدرتی و نقشی خود در سلسله مراتب قدرت در نظام بین‌الملل و در همان حال، کاهش برتری راهبردی رقیبان احتمالی خود تلاش می‌کند.

آمریکا و متحدانش با زیر فشار قراردادن روسیه در فضای راهبردی، سبب احساس ناامنی در مسکو شده‌اند. مخالفت با گسترش ناتو به این دلیل است که با تغییر چشم‌انداز نظامی و راهبردی، نه تنها به آسیب‌پذیری قلمروی روسیه، بلکه به توزیع جدید حوزه‌های نفوذ کشورهای بزرگ منجر می‌شود. رهبران کرملین تلاش می‌کنند روسیه با تبدیل شدن به قدرتی بزرگ، در مسائل مهم بین‌المللی نقش داشته باشد. نقش‌آفرینی در منطقه غرب آسیا یکی از راه‌های رسیدن به این هدف است. با توجه به درک مسکو از تسریع افول نظم جهانی لیبرال، خواستار پرکردن این خلأ و نقش‌آفرینی در آن است. روسیه با نپذیرفتن نظام بین‌المللی و ترتیبات منطقه‌ای پسا فروپاشی اتحاد شوروی، خواستار بازگشت به نظام پس از پایان جنگ جهانی دوم شده است. در نتیجه آن، روسیه در میان قدرت‌هایی قرار می‌گیرد که سرنوشت جهان را تعیین می‌کنند. آن‌ها با یکدیگر رقابت می‌کنند و احترام متقابل به منافع و حوزه‌های نفوذ، تنها بازدارنده این رقابت است. روسیه ایده نظم مبتنی بر قوانینی را که آمریکا و غرب ترویج می‌کنند، به رسمیت نمی‌شناسد، زیرا غرب به دنبال ایجاد قواعد و تحمیل آن‌ها بر جامعه جهانی است.

منابع

فارسی

سجاد پور، محمد کاظم و فاطمه تفتیان (۱۳۹۱)، روابط آمریکا و روسیه در عصر نومحافظه کاران ۲۰۰۸-۲۰۰۰؛ همکاری و تنش، پژوهش‌های بین‌المللی، دوره اول، شماره ۲، صص. ۷۳-۱۰۰، قابل دسترس در:

https://www.iisajournals.ir/article_41890.html (تاریخ دسترسی: ۱۴۰۳/۱۲/۱۲).

کولائی، الهه و عقیفه عابدی (۱۳۹۷)، مؤلفه‌های ژئوپلیتیکی سیاست خارجی روسیه، فصلنامه ژئوپلیتیک، دوره ۱۴، شماره ۴۹، صص. ۱-۲۵،

(doi: 20.1001.1.17354331.1397.14.49.1.7)

کولائی، الهه و دیاکو حسینی (۱۴۰۰)، بازخوانی نقش استثنانگرایی آمریکایی در شکست سیاست از سرگیری مناسبات میان آمریکا و روسیه، مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری

عمومی، دوره ۱۱، شماره ۳۸، صص. ۱۱۲-۱۳۳، قابل دسترس در:
https://sspp.iranjournals.ir/article_245345.html (تاریخ دسترسی: ۱۴۰۴/۰۳/۲۱).
 کرمی، جهانگیر و محمدرضا سورتچی (۱۴۰۲)، رقابت راهبردی روسیه و آمریکا: ابعاد و پیامدهای بین‌المللی، **مطالعات اوراسیای مرکزی**، دوره ۱۶، شماره ۱، صص. ۲۹۵-۳۱۷،
 (doi: 10.22059/jcep.2023.349654.450104)

English

- Acharya, Amitav (2014), **The End of American World Order**, Cambridge: Polity.
- Al Makahleh, Shehab (2018), The Arab View of Russia's Role in the MENA: Changing Arab Perceptions of Russia, and the Implications for US Policy, **Russia in the Middle East**, Vol. 61, No. 5, pp. 25-41, Available at: <https://jamestown.org/program/arab-view-russias-role-mena-changing-arab-perceptions-russia-implications-us-policy>, (Accessed on: 12/08/2024).
- Blank, Stephen and Edward Levitzky (2015), Geostrategic Aims of the Russian Arms Trade in East Asia and the Middle East, **Defence Studies**, Vol. 15, No. 1, pp. 63-80, Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14702436.2015.1010287>, (Accessed on: 22/07/2024).
- Bolton, Kerry (2018), **Russia and the Fight against Globalization**, London: Black House.
- Brooks, Stephen and William Wohlforth (2008), **World out of Balance: International Relations and the Challenge of American primacy**, Princeton: Princeton University Press.
- Chase, Robert, Emily Hill and Paul Kennedy (1999), **the Pivotal States: A New Framework for US Policy in the Developing World**, NewYork: WW Norton & Company.
- Cutler, Robert (2004), The Shanghai Cooperation Organization Moves into First Gear, **The Central Asia-Caucasus Analyst**, Vol. 15, No. 5, pp. 12-31, Available at: <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/8864-analytical-articles-caci-analyst-2004-3-24-art-8864>, (Accessed on: 25/07/2024).
- Ebert, Hannes and Daniel Flesmes (2018), **Regional Powers and Contested Leadership**, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Erşen, Emre (2014), Rusyanın Arab Baharı Politikası, **Middle East Analysis**, Vol. 61, No. 15, pp. 28-45, Available at: https://www.academia.edu/6442804/Rusyan%C4%B1n_Arap_Bahar%C4%B1_Politikas%C4%B1, (Accessed on: 19/06/2024).
- Flesmes, Daniel (2016), **Regional Leadership in the Global System: Ideas,**

Interests and Strategies of Regional Powers, London: Routledge.

- Frear, Mathew and Honorata Mazepus (2021), Security, Civilisation and Modernisation: Continuity and Change in the Russian Foreign Policy Discourse, **Europe-Asia Studies**, Vol. 73, No. 2, pp. 1-21, (doi: 10.1080/09668136.2020.1843601).
- Kanet, Roger and Dina Moulioukova (2021), **Russia and the World in the Putin Era: From Theory to Reality in Russian Global Strategy**, New York: Routledge.
- Kofman, Michael and Matthew Rojansky (2018), What Kind of Victory for Russia in Syria? **Military Review**, Vol. 24, No. 2, pp. 22-48, Available at: <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2018-OLE/Russia-in-Syria>, (Accessed on: 2/05/2024).
- Kotkin, Stephen (2016), "Russia's Perpetual Geopolitics: Putin Returns to the Historical Pattern", **Foreign Affairs**, Vol. 95, No. 3, pp. 22-40, Available at: www.boulder-wadg.org/pdfs/RussiasPerpetualGeopolitics.pdf (Accessed on: 2022/3/23).
- Leichtova, Magda (2014), **Misunderstanding Russia, Russian Foreign Policy and the West**, Farnham: Ashgate.
- Linklater, Andrew (2007), **Critical Theory and World Politics**, London: Routledge
- Magen, Zvi (2013), **Russia and the Middle East: Policy Challenges**, Tel Aviv: Institute for National Security Studies.
- Mearsheimer, John (2014), "Why the Ukraine Crisis is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin", **Foreign Affairs**, Vol. 93, No. 5, pp. 77-89, Available at: <http://www.mearsheimer.com/wp-content/uploads/2019/06/Why-the-Ukraine-Crisis-Is.pdf> (Accessed on: 2022/3/9).
- Michnik, Wojciech (2020), Russia's New Strategic Calculus in the Middle East, **NDC Research Paper**, Vol. 11, No. 3, pp. 56-81, Available at: <https://ruj.uj.edu.pl/items/eceeedc8-9e4f-45c1-b23d-7de029f34aef>, (Accessed on: 13/02/2024).
- Nawfal Abbas Hassan and Shamal Mustafa (2024), The Impact of Contemporary International Wars on International Security - A Case of Russia's War on Ukraine and Israel's War on Gaza, **International Journal of Religion**, Vol. 5, No. 11, pp. 390 – 403, (doi: <https://doi.org/10.61707/vh723w24>).
- Roussos, Sotiris (2020), **Russia, the Middle East and the International System. A Closer Look at Russia and Its Influence in the World**, New York: Nova Science Pub Inc.
- Russia National Security Strategy; 2021, **Russian President's Decree**, pp. 1-26, Available at:

<http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/QZw6hSk5z9gWq0pID1ZzmR5cER0g5tZC.pdf>, (Accessed on: 20/02/2025).

Smith, Nicholas (2019), **A New Cold War? Assessing the Current US-Russia Relationship**, Cham: Palgrave/Pivot.

Stepanova, Ekaterina (2016), "Russia in the Middle East: Back to a 'Grand Strategy' – or Enforcing Multilateralism?" **Politique Etrangère**, Vol. 14, No. 1, pp. 1-22, Available at: <https://www.ifri.org/en/articles-politique-etrangere/russia-middle-east-back-grand-strategy-or-enforcing-multilateralism>, (Accessed on: 20/07/2024).

Suchkov, Martin (2018), "Can Russia, China Cooperate on the Middle East?" **Al-Monitor**, December 12, Available at: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/12/russia-china-cooperation-syria-middle-east.html#ixzz5cVNnhYU5>, (Assessed on: 12 /01/2019).

Tatar, Volkan (2018), "Russia's Middle East Policy in the Context of Post-Cold War", **The Journal of International Scientific Research**, Vol. 3, No. 2, pp. 107–113, Available at: https://www.researchgate.net/publication/324814810_Russia's_Middle_East_Policy_in_the_context_of_Post-Cold_War, (Accessed on: 22/03/2024).

Waltz, Kenneth (1979), **Theory of International Politics**, London: Addison-Wesley Publishing Company.

Zevelev, Igor (2016), **Russian National Identity and Foreign Policy**, Center for Strategic and International Studies (CSIS), Available at: <https://www.csis.org/analysis/russian-national-identity-and-foreign-policy>, (Accessed on: 10/06/2024).

Zvyagelskaya, Ivan (2013), Russia's Interests in the Middle East: A New Context, Russia and Israel in the Changing Middle East, **The Institute for National Security Studies**, Vol. 1, No. 129, pp. 1–45, Available at: https://www.files.ethz.ch/isn/172130/Memorandum129_2013.pdf (Accessed on: 21/03/2025).

Афроимович, Неймарк (2020), **Эволюция Внешнеполитической стратегии России**, Москва: Проспект.

Савин, Л.В (2020), "Внешняя политика России в XXI веке: итоги двадцатилетия Многополярность и внешняя политика России", **Поттооетккее селлоооания**, Т. 3, №. 1, pp. 9-18, (doi: 10.24411/2618-7426-2020-00001).



پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی